

Advies Archeologische Monumentenzorg 2022-nr. 184

Beoordeling van een archeologisch rapport

Bevoegd gezag: Gemeente Cranendonck
Postbus 2090
6020 AB Budel

Datum: 5-9-2022

Locatie: Budel-Meemortel ong. tussen 58 en 60

Project: *Budel, Meemortel ong. tussen 58 en 60. Gemeente Cranendonck (NB). Een archeologisch inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven, karterende en waarderende fase (= Transect-rapport 4248), auteur: D.L. Scheeringa, concept d.d. 18-8-2022*

Van: Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)
Postbus 8035, 5601 KA Eindhoven
Wal 28, Eindhoven
Mevr. drs. Ria Berkvens
Tel. 088-3690638
E-mail: R.Berkvens@odzob.nl

Inleiding

In augustus 2022 heeft Transect een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in het ca. 3.600 m² grote plangebied Meemortel ong. tussen 58 en 60 te Budel. De aanleiding was het voornemen een nieuwe woning aan de noordzijde van het terrein te bouwen. Ten tijde van het huidige onderzoek was de precieze omvang van de nieuwe woning nog niet bekend. De funderingen daarvan zullen waarschijnlijk tot ca. 0,5 m onder het huidige maaiveld (-mv.) reiken.

In januari 2022 is al een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in het noordelijke deel van het plangebied.¹ Op basis van het bureauonderzoek is daarbij een hoge archeologische verwachting op het aantreffen van resten uit de periode Bronstijd-Nieuwe tijd uitgesproken. Uit het booronderzoek kwam evenwel naar voren dat de top van het dekzand verstoord is door landbewerking en de bouw en sloop van de (historische) bebouwing. Daarom is het advies verstrekt het plangebied vrij te geven voor de toekomstige ontwikkelingen. De bevoegde overheid (gemeente Cranendonck) heeft evenwel anders beslist, omdat archeologische waarden in het plangebied toch niet volledig uitgesloten konden worden. Besloten is een archeologisch vervolgonderzoek door middel van proefsleuven in te laten stellen.

Het doel van het proefsleuvenonderzoek was een inhoudelijke archeologische waardestelling van het terrein. De uitkomsten zijn bedoeld de gemeente in staat te stellen om een beslissing te nemen over de behoudenswaardigheid van archeologische resten binnen het plangebied en eventueel overgaan tot maatregelen voor behoud in situ of het veiligstellen van de archeologische informatie door middel van vervolgonderzoek.

Samenvatting van het rapport

¹ Magdelijns, N. & I. Korver, 2022: *Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase. Budel, Meemortel (tussen 58 en 60), Gemeente Cranendonck (NB), Nieuwegein (Transect-rapport 3828).*

Onderzoekskader RO: omgevingsvergunning wijzigen bestemming
Grootte plangebied: ca. 3.600 m²
Onderzoekperiode: augustus 2022
Opdrachtgever: Mount Advies
Opdrachtnemer: Transect b.v.

Op basis van de KNA-leidraad Proefsleuvenonderzoek is onderzoeksmethode A2 gekozen. Dat houdt in dat met het onderhavige onderzoek ca. 10% van het plangebied is opgegraven, waarbij de proefsleuven volgens een stippellijnpatroon zijn aangelegd. Daartoe is een graafmachine met een gladde bak ingezet. In totaal is een oppervlak van ca. 360 m² onderzocht, waarbij zes proefsleuven zijn gegraven. Elke sleuf had afmetingen van 15 x 4 m. De proefsleuven zijn laagsgewijs verdiept tot in de top van de natuurlijke ondergrond; daarbij is constant visueel en met behulp van een metaaldetector gespeurd naar archeologische sporen en vondsten. Door de talrijke verstoringen wisselde het vlakniveau frequent, zowel tussen de werkputten ofwel proefsleuven als binnen een sleuf. De natuurlijke ondergrond was gelegen op 0,35-1,1 m -mv. (ca. 31,97-31,30 m + NAP). Teneinde de bodemopbouw in kaart te brengen, zijn in elke werkput profielkolommen aangelegd. Ze zijn, evenals de werkputten en vlakken, conform het PvE ingemeten en gedocumenteerd door middel van foto's, tekeningen en beschrijvingen in de database Archeolink. De putomtrek, sporen en recente verstoringen, maaiveldhoogtes, vlakhoogtes en profielpennen zijn met dGPS ingemeten. Het rapport geeft geen informatie over vondstverzameling en bemonstering.

De volgende bodemopbouw is aangetroffen. Onder een moderne bouwvoor (S1000) lag een moderne laag (S1100). In beide lagen was recent materiaal, zoals (bouw)keramiek, glas, kunststof, beton en schroot, aanwezig. Vanwege de afwezigheid van S1100 in het ZO van het plangebied hangt deze laag waarschijnlijk samen met de sloopwerkzaamheden in de jaren 60 van de 20^e eeuw. In de noordwestelijke helft bevond zich een restant van een ouder, maar toch relatief recent bouwlanddek (S1500). Ook deze laag bevatte 20^e-eeuws materiaal (cement en bouwkeramiek). Het onderste pakket dat op 0,35-1,1 -mv. (ca. 31,97-31,30 m +NAP) werd aangetroffen, was de natuurlijke ondergrond bestaande uit dekzand (S3000). Gezien de lemigheid, grindigheid en het voorkomen kleine kiezeltes gaat het om verspoeld Oud Dekzand. Sporen van bodemvorming zijn, met uitzondering van gleyverschijnselen, niet waargenomen in de natuurlijke ondergrond.

Het proefsleuvenonderzoek heeft geleid tot de ontdekking van elf grondsporen. Ze waren, op een exemplaar met een diepte van 0,33 m na, niet dieper dan 0,2 m. In proefsleuf 1 zijn tussen de verstoringen restanten van sporen tevoorschijn gekomen, die met een erf in verband worden gebracht. Op een enkele kuil na, zijn het allemaal paalkuilen. Op basis van uiterlijke kenmerken (kleur, consistentie enz.) zouden deze sporen een ouderdom van maximaal 100 tot 150 jaar hebben; ze zijn in de Late Nieuwe Tijd gedateerd. In proefsleuf 6 zijn vijf paalkuilen aangetroffen, die als resten van een afrastering zijn opgevat. Hiernaast is een langwerpige grondverstoring blootgelegd; vanwege de lossere structuur is deze als een 20^e-eeuws grondverbeteringsspoor geduid. Dergelijke sporen zijn in het gehele plangebied tezamen met diepere moderne ploegsporen aan het licht gekomen.

Het aantal vondsten blijft beperkt tot een munt, die aan de zuidkant van werkput 2 op het stort is opgeraapt. Het gaat om een koperen ¼ stuiver uit het graafschap Wied-Runkel, gelegen tussen de Duitse steden Bonn en Frankfurt, die in 1758 is geslagen. De munt zou eerder in verband staan met landgebruik dan met de bebouwing die is aangegeven op kaartmateriaal uit het einde van de 18^e en het begin van de 19^e eeuw in het noorden van het plangebied (ca. 50 m ten N van de locatie waar de munt is opgeraapt).

De conclusie van het proefsleuvenonderzoek is dat in het plangebied een vindplaats uit de Late Nieuwe Tijd is ontdekt, bestaande uit sporen van een erf en landgebruik. Volgens een waardestelling op fysieke en inhoudelijke kwaliteit, overeenkomstig de voorschriften in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 4.1), is de site niet behoudenswaardig. Er wordt derhalve geadviseerd om het plangebied archeologisch vrij te geven.

Beoordeling

Met het advies om het plangebied archeologisch vrij te geven, zijn we het eens. Daar staat tegenover dat het voorliggende onderzoeksverslag onze goedkeuring niet kan wegdragen en wij verzoeken daarom zo spoedig mogelijk een herziene versie ter goedkeuring voor te leggen aan het bevoegd

gezag. Het rapport is weliswaar taalkundig en qua afbeeldingen redelijk, maar inhoudelijk vinden wij de rapportage zwak. Er ontbreekt de nodige basale informatie en de gehanteerde onderzoeksstrategie (en daaraan gekoppelde methoden en technieken) wordt onvoldoende verantwoord. Bovendien worden verscheidene beweringen en stellingen over het landschap en de grondsporen niet beargumenteerd en onderbouwd. Onze op- en aanmerkingen alsmede vragen luiden in detail als volgt:

Samenvatting:

- De grootte van het plangebied toevoegen.
- Het RO-kader noemen waarbinnen het huidige onderzoek is verricht.
- “De aanleiding voor het proefsleuvenonderzoek is de nieuwe woning **die** aan de noordzijde van het plangebied gerealiseerd zal worden.”
- “In januari 2022 is een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd in het noordelijke deel van het plangebied (Magdelijns en Korver 2022; **Transect-rapport 3828**).” Het gemarkeerde gedeelte kan weg, omdat deze informatie al in de publicatie van Magdelijns & Korver uit 2022 staat.
- “De bevoegde overheid (gemeente Cranendonck/**ODZOB**) heeft vastgesteld dat op basis van het vooronderzoek echter niet uitgesloten kan worden dat er nog kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied (**selectiebesluit: Berkvens 17-02-2022**).” De ODZOB is geen bevoegd gezag, maar archeologische adviseur van de gemeente Cranendonck. Daarom neemt de ODZOB geen selectiebesluiten, maar schrijft adviezen daartoe. Overigens wordt in het rapport gerefereerd aan Berkvens 17-2-2022. Volgens ons archief dateert het selectieadvies inzake het plangebied evenwel van 29-7-2022.
- Hoofdstuk 2:
 - Paragrafen 2.1 en 2.4: Eén of meer historische en landschappelijke kaartjes zouden verhelderend zijn, zodat bijvoorbeeld duidelijk is op welke afstand de Buulder Aa van het plangebied stroomt en waar de historische bebouwing binnen dit gebied heeft gelegen.
- Hoofdstuk 3:
 - Paragraaf 3.3:
 - Deze paragraaf dient te worden uitgebreid en gespecificeerd. Zo ontbreekt een inhoudelijke onderbouwing voor het puttenplan. Wat zijn, anders gezegd, de achterliggende redenen voor de ligging van de werkputten? Hangt die samen met het vooronderzoek, de (vermeende) landschappelijke situatie, praktische zaken etc.? En in hoeverre zijn er inhoudelijke redenen voor de afmetingen van de proefsleuven?
 - “De proefsleuven zijn laagsgewijs verdiept **tot** in de top van de natuurlijke ondergrond...” Aangeven in welke horizont (de C-horizont?) het archeologische vlak lag en waarom dit niveau is gekozen. Waarom is trouwens maar één archeologisch vlak aangelegd? (Ongetwijfeld hangt dit (mede) samen met het (nagenoeg) dagzomen van Oud Dekzand, waardoor een dieper gelegen archeologisch niveau niet te verwachten was.)
 - Gesteld wordt “In elke werkput zijn profielkolommen gezet om de bodemopbouw in kaart te brengen.” Aangeven hoeveel profielkolommen dit per put zijn, wat de inhoudelijke redenen voor hun positie zijn – eenzelfde soort vraag hebben we gesteld bij de proefsleuven – en welke afmetingen (breedte en hoogte) de kolommen hebben. Daarnaast dient naar figuren te worden verwezen, zodat de ligging van de profielkolommen helder is. Hetzelfde geldt overigens tevens voor de proefsleuven.
 - Gesteld wordt “De werkputten, vlakken en profielen zijn conform PvE ingemeten en gedocumenteerd door middel van foto’s, tekeningen en beschrijvingen in de database (Archeolink).” In plaats van een verwijzing naar het PvE – bedenk dat niet iedereen (direct) toegang tot het PvE heeft - in het huidige rapport concreet en in detail benoemen en beschrijven hoe het meetwerk etc. is gebeurd.
 - Er wordt geen enkele opmerking over vondstverzameling en bemonstering gemaakt. Dit alsnog doen.

- P. 12: “De proefsleuven zijn zo verspreid mogelijk door het plangebied gepland.”
- P. 13: “Vanwege de talrijke verstoringen wisselt het vlakniveau nogal eens per werkput, maar ook in een werkput an sich.” Taalkundig geen fraaie zin, daarom deze graag herformuleren.
- Hoofdstuk 4:
 - Paragraaf 4.1:
 - Graag nader ingaan op de betekenis van de gleyverschijnselen en bespreken in hoeverre ze te rijmen zijn met de ligging van het plangebied volgens de geomorfologische kaart op een dekzandwelling. Daarnaast ingaan op de vraag of het verspoelde Oude Dekzand dat bij het onderhavige onderzoek is ontdekt, afkomstig is van de dekzandrug die op ca. 95 m ten N van het plangebied ligt.
 - Figuur 8: In hoeverre is dit profiel representatief? S1100 “duikt” dermate dat hier een grondspoor/verstoring moet zijn aangesneden. Daarom een andere foto plaatsen of in het bijchrift een opmerking maken over het verloop van S1100.
 - Paragraaf 4.2:
 - Beweerd wordt: “In WP1 zijn tussen de verstoringen restanten van erf gerelateerde sporen aanwezig. Op een enkele kuil na, zijn ~~betreft~~ het alle paalkuilen (S1 t/m S6). Op basis van uiterlijke kenmerken (kleur, consistentie enz.) hebben deze sporen een ouderdom van maximaal 100 tot 150 jaar, waarmee deze in de Late Nieuwe Tijd te dateren zijn.” Beargumenteren op basis waarvan gesteld mag worden dat deze sporen aan een erf gerelateerd zijn. Gaat het om het gebouw dat op het kadastrale minuutplan ter plekke van het plangebied is afgebeeld? Zo ja, dan klopt de bewering niet dat de sporen maximaal 150 jaar oud zijn. Kortom, gehele passage heroverwegen en beweringen beter onderbouwen.
 - In het verlengde van het vorige punt, de uitspraak “Op een enkele kuil (S3) na, zijn ~~betreft~~ het alle paalkuilen (S1, -2, -4 t/m -6).” roept vragen op bij nadere beschouwing van bijlage 5, de sporen- en lagenlijst. Behalve dat de zin moet worden aangepast (zie bovenstaande gele markeringsen), blijkt dat S1 twee verschillende vullingen had. Dat wordt in de tekst niet gememoreerd, laat staan verklaard. Dit alsnog doen.
 - Ook voor de bewering “In WP6 is zijn een vijftal paalkuilen aangetroffen die onderdeel zijn van een afrastering.” geldt dat argumenten voor deze interpretatie ontbreken. Daarnaast worden de vijf paalkuilen niet expliciet gedateerd.
 - Uit bijlage 5 blijkt dat de grondverbeteringskuilen als recente verstoringen zijn beschouwd. Graag dit uitdrukkelijk in de tekst noemen.
 - Graag bij de bespreking van de grondspoordiepte berekenen wat ongeveer de oorspronkelijke diepte is geweest. Dit kan worden gedaan door het niveau van het oud-oppervlak te reconstrueren. Op basis daarvan in combinatie met de restdiepte van de grondsporen is het mogelijk ongeveer te bepalen hoeveel procent van de kuilen en paalkuilen resteert. Deze uitkomst kan als indicatie van de gaafheid van grondsporen worden gebruikt in hoofdstuk 5, de waardering van de site in termen van fysieke kwaliteit.
 - De uitspraak “Uit deze periode [Late Nieuwe Tijd] zijn sporen van meer dan 50 cm diep geen uitzondering.” dient met literatuur te worden onderbouwd.
- Bijlage 3: De profielkolommen moeten met twee symbolen worden aangegeven. Het gaat immers niet om puntlocaties.
- Bijlagen 3 en 5. De vlaktekeningen en de spoorbeschrijvingen corresponderen niet volledig met elkaar wat de vorm van de sporen betreft. Zo is S1 in bijlage 3 als een ovaal afgebeeld, maar wordt de vorm in bijlage 5 “rond” genoemd.
- Literatuurlijst: Berkvens 2022 als volgt citeren en aanpassen in tekst.
 - Berkvens, R., 2022a: *Beoordeling van een archeologisch rapport* (Advies Archeologische Monumentenzorg 2022-nr. 37 d.d. 17-2-2022): Budel, Meemortel (ong.) Gemeente Cranendonck (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en

Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase (= Transect-rapport 3828), auteurs N. Magdelijns en I. Korver, concept versie 1.2 d.d. 11-1-2022, Eindhoven.

- Berkvens, R., 2022b: *Selectieadvies inzake Budel-Meemortel tussen 58 en 60 (gemeente Cranendonck)*, Eindhoven (Advies Archeologische Monumentenzorg 2022-nr. 161 d.d. 29-7-2022). [selectieadvies op basis van *Budel, Meemortel (tussen 58 en 60) Gemeente Cranendonck (NB). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase (= Transect-rapport 3828)*, auteurs N. Magdelijns en I. Korver, versie 2.0 d.d. 20-04-2022

Advies

Het voorliggende onderzoeksverslag is kwalitatief onvoldoende en om die reden hebben wij hierboven verzocht een herziene rapportversie ter goedkeuring aan het bevoegd gezag voor te leggen.

Desondanks leert de rapportage dat de kans op behoudenswaardige archeologische resten binnen het plangebied verwaarloosbaar is. Overeenkomstig de aanbeveling van de rapporteur achten wij daarom archeologische beheer- of beschermingsmaatregelen dan wel een archeologische vervolgonderzoek niet noodzakelijk.

Omdat de aanwezigheid van archeologische resten nooit geheel kan worden uitgesloten op basis van het uitgevoerde onderzoek, blijft de meldingsplicht ten aanzien van archeologische vondsten conform de Erfgoedwet gelden. Dit betekent dat, indien er tijdens toekomstige grondwerkzaamheden toch onverwacht archeologische vondsten worden aangetroffen, men dit zo spoedig mogelijk bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Cranendonck dient te melden (Erfgoedwet 2016, art. 5.10 en 5.11).